

Mickey Mouse en de wereldproblematiek

Veel is er de afgelopen tijd gezegd en geschreven over de relatie tussen geloof en wetenschap, en wel met name over christelijk geloof en wetenschap. De algemene opinie is dat we als christenwetenschappers beide een plaats moeten geven in ons leven. De één zal echter zeggen dat geloof boven wetenschap gaat, de kettters onder ons laten wetenschappelijke kennis prevaleren boven geloofskennis. Tegenwoordig is echter het meest gehoord dat zowel geloof als wetenschap allebei legitieme vormen van kennis zijn, die elk een eigen domein bestrijken. Zogezegd kunnen ze beide niks over elkaar zeggen, zitten ze elkaar ook niet in de weg en kan je als christen uitstekend wetenschap bedrijven. De bijbel is per slot geen biologie- of natuurkundeboek, en de boodschap van Genesis, Job of de evangeliën kan niet ontkracht worden door natuurwetenschappelijke of biologische kennis.

Er blijft bij mij echter iets wringen bij deze redenering. Als wannabe-historicus, filosoof en christen zal ik beide een plaats moeten geven in mijn leven, wil ik niet als schizofreen door het leven gaan. Ik geloof dat de bijbel waarheid aanbiedt en verkondigt, tegelijk geloof ik dat ook de reguliere wetenschappen in zekere zin ware kennis bieden. Wanneer deze vormen van kennis tegenstrijdig blijken, moet ik dan kiezen, scheidsrechter spelen, of beide voor waar houden omdat ze over heel verschillende dingen spreken?

Op de CANKadercursus, een miniconferentie voor bijna- en pas afgestudeerde christenwetenschappers, waar mijn illustere huisgenoot annex Ichthusbiosoof Ard en ik geweest zijn, huldigde de wiskundige en toevalsprofessor Ronald Meester ongeveer bovenstaande stelling. Hij kan beide verenigen, omdat geloofskennis heel andere kennis is dan wetenschappelijke kennis. Hoe hem dit is gelukt is mij niet geheel duidelijk geworden, maar ikzelf ga een poging doen. Stelt u zich er echter niet teveel van voor: de kans dat ik tot een bevredigend resultaat kom is niet zo groot.

Wetenschappelijke kennis heeft als doel het doen van ware uitspraken over de werkelijkheid. Deze komen tot stand door empirisch onderzoek te doen, en van de resultaten hiervan vervolgens een mooie theorie te gieten. Zo gezegd kennen wij de werkelijkheid voor zover er empirisch verifieerbare uitspraken over gedaan zijn of kunnen worden.

Als we echter de werkelijkheid willen leren kennen door er zoveel mogelijk ware uitspraken over te doen, zou opschrijven van deze feiten net zo groot en complex worden als deze werkelijkheid zelf, met als gevolg dat we niets verder zijn gekomen. Dit is onzinnig, en onmogelijk. Zoals ik zei, van de empirisch gevonden feiten worden derhalve een mooie mix gemaakt, goed schudden, gelikte presentatie en je hebt een wetenschappelijke theorie. Deze theorie is echter niet de werkelijkheid zelf, maar een interpretatie van de werkelijkheid. De theorie is mensenwerk, en onderhevig aan externe invloeden als de cultuur, geloof, omgeving, opvoeding, het weer, Amerikaanse toestanden en bedenk het maar. Erg belangrijk zijn de heersende theorieën en opvatting van het betreffende moment, ofwel het geldende paradigma, zoals Thomas Kuhn het noemde. Lees hiervoor het artikel van Gerjan Huisman, enkele *Claridad's* geleden, die dit uitstekend uiteen heeft gezet. Of de paradigmatheorie echter afdoende is, betwijfel ik, het kent een erg grote plaats toe aan de geldende opvattingen.

Een belangrijk punt in de discussie, misschien wel wezenlijk punt, is de vraag of de mens fundamenteel is onderscheiden van de natuur, of dat hij daar integraal onderdeel van uitmaakt. Dit is wat vele biologen en neurofysiologen ons willen laten geloven. Uiteindelijk moet alles reduceerbaar zijn tot moleculen, stroompjes of ionen.¹ Mocht dit ooit aangetoond worden, dan zijn de wetenschappelijke en filosofische consequenties niet te overzien. Als van nature, dan

---

¹ Lees hiervoor het artikel 'Waar blijft het bewustzijn' van Ard M. Tamminga, *Claridad* van januari. Hij kan dit veel beter uitleggen dan ik.

chemisch bepaald, lui mens zou ik dan volgens mij helemaal m'n bed niet meer uitkomen. Iets als de ethiek zou misschien wel voortbestaan, maar inhoudsloos worden.

Iemand die zich tegen deze opvatting verzet is wetenschapsfilosoof Arthur C. Danto. Hij doet vanuit de geschiedfilosofie. In een hilarisch aandoend artikel beschrijft hij wat pantoffeldiertjes onderscheidt van wezens die pantoffeldiertjes onderzoeken. Vanzelfsprekend is het om te zeggen dat het verschil tussen pantoffeldiertjes en mensen zit in het bewustzijn, dat ons uittilt boven het complexe web van causale relaties. Het bewustzijn doet dat door representatie, wat een unieke eigenschap van mensen is. Dit wil zoveel zeggen als dat mensen niet een directe of primaire relatie met hun omgeving, of met het *zijn* hebben, maar dat ze zich voorstellingen of representaties daarvan kunnen maken. In de loop van het stuk wordt het hopelijk wel duidelijker.

Een representatie is een voorstelling van iets. Representaties komen tot stand door er als het ware even afstand van te nemen, door het op afstand te bekijken. Representaties komen voor op zowel individueel als collectief niveau. Als mens word je gevormd door je eerste indrukken, je opvoeding, onderwijs, levensovertuiging, afkomst, en dergelijke; al deze dingen helpen je om de wereld in kaart te brengen, vorm en structuur te geven. Het geeft je een bril om de wereld te beschouwen. Zonder de representatie van de wereld die aldus tot stand komt zou de wereld één grote brei van chaotische indrukken zijn, waarin je op de tast je weg vindt omdat je geen overzicht hebt. Dit is de 'directe relatie met het zijn', waarover ik het eerder had. Er is geen enkel overzicht mogelijk als je niet een samenstel van representaties hebt. Een representatie is dan ook niet de werkelijkheid zelf, maar een afbeelding van de werkelijkheid. Dit geldt ook voor wetenschappelijke theorieën. Zij zijn niet de werkelijkheid zelf, maar representeren de werkelijkheid door er over te spreken, er hypothesen over op te stellen, en er een theorie van de brouwen.

De representatie stelt ons echter ook buiten deze werkelijkheid, en tegenover de werkelijkheid. Het is een voorwaarde om wetenschap en filosofie te kunnen bedrijven. Dit is dan ook een argument tegen de neurofysiologie die lijkt te willen om de werkelijkheid in termen van causale mechanismen te verklaren. Ook de neurofysiologie is een representatie van de wereld, en ontstaan in een historisch proces. En ook de neurofysiologie heeft een taal nodig om zichzelf duidelijk te kunnen maken.

Volgend voorbeeld kan dit misschien verduidelijken. Toen Anthonie van Leeuwenhoek in 1676 het pantoffeldiertje voor het eerst door zijn microscoop, die tegenwoordig nauwelijks de naam nog zou verdienen, waarnam, noemde hij deze eencelligen 'levende atomen'. Door de voortschrijdende inzichten die in de geschiedenis van de wetenschap tot stand zijn gekomen, weten we nu dat een pantoffeldiertje geen atoom is maar een beest, dat het uit één redelijk gecompliceerde cel bestaat en integraal onderdeel is van zijn omgeving, bepaald door chemische processen.

Ook op individueel niveau speelt dit. Ook uw wereldbeeld bestaat uit een samenspel van representaties die bij u in de loop der jaren gevormd zijn. Dit is wat mensen uniek maakt; ieder heeft uiteindelijk zijn eigen representatiegeschiedenis. Dit is ook wat maakt dat het mij niet lukt om mijn punt aan u over te brengen. De aanloop naar dit artikel, de denkweg, de vorming van representaties over de representatietheorie is er één die ik gemaakt heb, en waarvan ik u het resultaat onder de neus druk.

In positie als wetenschapper, christen, of welke hoedanigheid dan ook dient men er zich van bewust te zijn dat betreffende hoedanigheid een manier is om de wereld te representeren, ofwel er orde en betekenis aan te geven. Om in termen van de geloof- en wetenschapsdiscussie te blijven, het is dus uitermate moeilijk, zo niet ondoenlijk, om deze met elkaar in discussie te laten zijn. bovendien is ook het geloof, evenals de wetenschap,

onderhevig aan veranderende representaties. Wij, gelovigen van nu bezien de wereld anders dan de auteurs van de bijbel.

het is dan ook niet aan mij om u als christenwetenschapper of christenstudent te gaan vertellen wat meer waar is, of wat voorrang heeft. U heeft zich in een wereld begeven waarin verschillende vormen van representatie door elkaar lopen, en u zult zelf deze vormen van representaties in uw leventje moeten inpassen om zo uw eigen wereldbeeld vorm te geven. Zo waarlijk helpe u God Almachtig.

Om dit te illustreren: een fotoafdruk is in wezen een verzameling chemicaliën die door een aantal processen tot een samenstelling is gekomen waardoor een afbeelding ontstaat. Als wij foto's kijken merken wij niets van de chemische toestanden wat de foto in wezen is, maar wij zien het plaatje.